

ITÀLIA

Les escombraries tòxiques de la màfia

A Carmine Schiavone el van batejar dues vegades. La primera vegada ho va fer el capellà. La segona el mateix *padrino*, Luciano Liggio, una figura destacada de la màfia siciliana.

“El segon baptisme va anar així –explica Schiavone–: Em van posar la figura d’un sant a la mà i hi van fer caure una gota de sang. Llavors la van cremar i van dir això: ‘Cremaràs com aquest sant si traeixes els germans o els aliats de la Cosa Nostra’.”

Schiavone va fer els vots, es va comprometre amb la causa. Al final, però, la va acabar traint. Després d’anys com a líder del tristament cèlebre clan Casalesi, que forma part de la xarxa de la màfia del voltant de Nàpols, va canviar de bàndol el 1993 i es va convertir en un testimoni clau en els processos judicials en contra dels seus antics companys. Va testificar contra els homes forts de Casalesi, amb sobrenoms com ara Sandokan, Midnight Fatty, Baby i d’altres.

Quan l’anomenat procés *Spartacus* va acabar el 2010, els membres del clan Campania van rebre fins a 16 cadenes perpètuas consecutives, gràcies sobretot al testimoni de Schiavone. La seva recompensa ha estat una nova vida en constant moviment i sota la protecció de la policia. Aquest matí, per si de cas, porta una identificació falsa a la butxaca amb un àlies i lloc de naixement a Líbia.

Assegut davant d’una xemeneia en una casa de camp, amb un gat endormiscat a la falda, sembla que hagi fet les paus amb el món. Però aquesta escena bucòlica és enganyosa: la culpa de la vida anterior pesa molt sobre Schiavone. “He participat en uns cinquanta assassinats, i alguns els havia ordenat jo mateix. També estava al corrent d’uns 400 o 500 assassinats més”.

L’ex-mafiós ha passat gairebé la meitat dels seus 70 anys a la presó o sota arrest domiciliari. Des d’un punt de

Dècades d’abocament de residus tòxics pel sindicat del crim la Camorra que domina la zona de Nàpols han enverinat l’aigua que rega els cultius amb alts nivells de plom i arsènic.

Durant dècades la màfia va abocar il·legalment residus tòxics a la regió del nord de Nàpols. Testimonis recentment desclassificats revelen que les autoritats fa anys que coneixen el problema però no han fet res per solucionar-ho, ni tan sols ara que el nombre de morts augmenta.

vista jurídic ha pagat pels seus crims. Tot i això, aquests dies Schiavone torna a ser el centre d’atenció a causa del testimoni que va donar el 7 d’octubre de 1997 davant d’una comissió parlamentària d’investigació a Roma. La seva declaració va ser de tant abast que es va mantenir en secret fins que el Parlament italià va cedir a la pressió pública a finals de l’octubre de l’any passat i la va desclassificar.

“Milions de tones”. L’audiència de 1997 no se centra en les morts en què Schiavone va estar involucrat durant la guerra de bandes a les zones d’influen-

cia napolitana. Se centra més aviat en els homicidis per negligència causats per la terra i l’aigua subterrània contaminades amb residus altament tòxics que, com ara sabem, van ser abocats de manera il·legal principalment pel clan Casalesi.

“Estem parlant de milions de tones”, va dir Schiavone, ex-cap de l’administració de l’organització de la màfia, als parlamentaris. “També sé que venien camions d’Alemanya amb residus nuclears”. Les operacions es van dur a terme a l’empara de la foscor i eren custodiades per mafiosos amb uniformes de la policia militar, va explicar.

Dalt, l'abocament incontrolat de residus perillosos afecta la flora i la fauna, contra els quals es manifesten els ecologistes (a la dreta). A l'altra pàgina, Carmine Schiavone.

Va mostrar als funcionaris de la justícia italiana la ubicació de molts dels abocadors, perquè, com ell mateix va indicar el 1997, la gent d'aquella zona estava en perill de “morir de càncer durant els pròxims 20 anys”.

Han passat més de 16 anys des que Schiavone va llançar aquesta profecia davant la comissió d'investigació, però no s'ha fet res. Ara la indignació és encara més gran. No sols perquè investigadors oncològics han trobat cada vegada més indicadors que Schiavone deia la veritat, sinó també perquè molts funcionaris de tots els nivells coneixien les advertències de Schiavone des de mitjan dècada de 1990 però les van ignorar.

La pressió és particularment forta en els personatges següents:

— Giorgio Napolitano era el ministre de l'Interior d'Itàlia en aquella època i la màxima autoritat de la investigació. Actualment és el president d'Itàlia.

— Gennaro Capoluongo era, d'acord amb Schiavone, a bord de l'helicòpter que va sobrevolar alguns dels abocadors de residus tòxics. Actualment és el cap de la Interpol d'Itàlia.

— Alessandro Pansa era el cap d'unitats mòbils de la policia italiana. Actualment és el cap de la Policia d'Estat.

— Nicola Cavaliere treballava amb la policia criminal i, segons Schiavone, estava involucrat en el cas. Actualment és el cap adjunt del Servei d'Intel·ligència d'Itàlia.

Però encara que als informatius del vespre alertin sobre un “infern atòmic”, els alts càrrecs del país actuen com sempre ho han fet, especialment el president Napolitano. Parla de la Camorra com a actor principal del desastre ambiental de prop de la seva ciutat natal de Nàpols, mentre que s'estima més no parlar del seu paper. Nicola Cavaliere ha dit que ell no va tractar mai directament l'assumpte. Els altres implicats per Schiavone han callat o han provat de restar importància al tema.

Noms, dates i llocs. Però el periodista Roberto Saviano no havia descrit ja, en *Gomorra*, com la Màfia havia transformat el sud d'Itàlia en un abocador d'escombraries per als rics del nord? Per quins cinc sous aquesta alarma sobtada? Podria ser que un ex-mafiós embogit estigués sembrant el pànic de sobte perquè l'Estat es gastés milions per netejar els llocs tòxics dels quals la màfia es podria tornar a aprofitar? És possible.

Però fins i tot això seria poc per fer disminuir la gravetat de les acusacions de Schiavone. Ningú abans d'ell havia parlat de residus nuclears. Ningú abans havia descrit amb tant detall com les deixalles industrials de plantes il·legals del nord havien arribat fins al sud. Va explicar que els residus —independentment de si contenien dioxina, asbest o tetracloroetilè— s'havien abocat en

pous cavats en el procés de construcció de carreteres.

Es calcula que a Itàlia cada any es llencen il·legalment 11,6 milions de tones de residus. L'organització ecologista Legambiente calcula que el negoci de les escombraries il·legals va moure més de 16 mil milions d'euros el 2012. Podria semblar una línia de treball a prova de la crisi, sobretot si tenim en compte que els clans de la màfia ofereixen els seus serveis a un preu inferior del preu de les empreses oficials d'eliminació de residus.

La màfia és part de l'Estat, afirma Schiavone. I afegeix que l'Estat també es va beneficiar del negoci de les escombraries. Unes acusacions greus que diu que pot demostrar. L'ex-mafiós obre la porta d'una habitació on guarda caixes de documents, i comença a remenar papers i a dir noms, dates i llocs.

Tota la informació que té, explica Schiavone, la va posar a l'abast dels funcionaris nacionals de lluita contra la màfia en la dècada de 1990. El nom d'una empresa intermediària amb seu a Milà, que va tenir un paper clau en la transferència de residus de nord a sud, també es va incloure en els documents. “Però aquesta part del meu testimoni va ser classificada pel rei Giorgio”, diu.

El rei Giorgio? “Napolitano, que aleshores era el ministre de l'Interior”. I qui estava al càrrec de l'empresa de

Milà? “Un dels socis”, explica Schiavone, “P.B.: Paolo Berlusconi”. Paolo Berlusconi és el vice-president del club de futbol AC Milan i el germà del quatre vegades primer ministre Silvio Berlusconi. Va participar realment en el tràfic de residus tòxics i nuclears de la màfia? Schiavone ha dit públicament que sí, però Paolo Berlusconi ha titllat aquestes afirmacions de “conte de fades”.

La “terra del verí”. Si us dirigiu cap al sud d’Itàlia per l’Autostrada del Sole i sortiu a Casserta, poc abans de Nàpols, arribareu allà on fa dècades milers de camions abocaven residus industrials; a l’ombra del Vesuvi. És just al cor d’aquella regió on Goethe va fer algunes estades durant els seus viatges al sud, i la va descriure amb delit com “la plana més fèrtil del món”.

Els temps han canviat. Ja el 2004, la revista mèdica britànica *The Lancet Oncology* descrivia l’àrea dels voltants d’Acerra com un “triangle de la mort”, el mateix indret on van néixer ovelles de dos caps. Més endavant, tota la regió del nord de Nàpols es va batejar com a *terra dei fuochi* (‘terra dels focs’). Es van difondre imatges de nens esparracats davant de pilars de fum negre que s’elevaven per damunt dels abocadors d’escombraries no autoritzats. Ara que ha quedat clar que el perill més gran el planteja tot el que queda sota terra, la zona és co-

neguda com la *terra dei veleni* (‘terra del verí’).

L’àrea per on Goethe va viatjar s’ha convertit en un seguit d’assentaments separats per camps de coliflors i centres comercials. S’hi poden veure prostitutes nigerianes, figures de sants en altars a peu de carretera i muntanyes d’escombraries on es pot trobar de tot, des d’ampolles de cervesa fins a barrils de dioxina. I no obstant això, fins i tot en aquest tros de territori italià maltractat hi ha una petita gota de color: una fortalesa en tons vainilla enclavada com un ovni en un planeta llunyà.

La base de la Marina dels EUA curiosament enjardinada a Gricignano es troba a mig camí entre dues franges de terreny enverinades. Això vol dir que tothom que viu a la base, incloent-hi l’almirall Bruce Clingan, que dirigeix les forces nord-americanes i aliades a Europa i Àsia –i que resideix a la Villa Capri amb vistes al Vesuvi– ha d’obeir unes ordres estrictes. A la base ja no es pot fer servir l’aigua de l’aixeta ni tan sols per rentar-se les dents. Fins i tot el gat d’un dels comandants beu aigua embotellada.

Tumors i autisme. Els motius de tot això s’enumeren en un estudi de 30 milions de dòlars encarregat per la Marina dels EUA el 2011, un document que només va arribar als italians a través d’un article a la revista *L’Espresso* que duia per títol: “Begui Nàpols i mori”.

Els nord-americanos van prendre mostres del sòl, de l’aigua i l’aire dels milers de quilòmetres quadrats que envolten la base, i van identificar 5.281 llocs contaminats o sospitosos d’estar-ho. Van descobrir que l’aigua del 92 per cent dels pous privats analitzats fora de la base plantejava “riscos inacceptables per a la salut”. En el 5 per cent de les mostres es van trobar nivells d’urani “inacceptablement alts”. Quin va ser el pitjor veredict per als italians? “Amb el temps, es va fer evident que la falta de mesures per part dels òrgans institucionals responsables ha contribuït a la situació actual de Nàpols”.

En cas que un soldat vulgui viure fora de la base, se li aconsella viure en un edifici de diversos pisos i evitar els de la planta baixa; la contaminació dels gasos tòxics és més baixa als pisos superiors. Tres àrees de no gaire lluny de la base s’han declarat zones prohibides.

Mentrestant, els més de 500.000 italians que viuen a la regió del nord de Nàpols miren de fer el millor que poden en la seva situació. Passen les nits en llocs com el Goldhotel a Marcianise, al cor de la zona residencial considerada zona prohibida per les tropes nord-americanes. No demanen d’on vénen les verdures de la *insalata mista*, ni on han pasturat les búfals de les quals s’ha obtingut la llet de la *mozzarella*.

De fet, molts dels productes de la regió encara es consideren no contaminats i es fan diverses collites l'any. Però encara hi ha dies que fins i tot els homes honestos com el general Sergio Costa, del servei forestal nacional, tenen la sensació que miren a través de les "portes de l'infern". Un dia del novembre passat, per exemple, mentre ell i els seus homes desenterraven barrils de residus tòxics de sota els camps de coliflors a Caivano, els guants de plàstic d'alguns dels oficials es van desfer en entrar en contacte amb els residus.

L'abocador més repugnant d'Europa. Més a l'oest, a Giugliano, uns 500 gitanos viuen en barraques i caravanes als peus del que segurament és l'abocador més repugnant d'Europa ple, entre altres coses, de llots tòxics i dioxines. És un lloc on, segons l'opinió del comissari del govern, seria necessari un "sarcòfag com el de Txernòbil" per protegir la població. D'acord amb un estudi geològic, un desastre d'aquestes característiques no s'hi espera fins d'aquí a 50 anys. Fins aleshores els verins continuaran "contaminant desenes de quilòmetres quadrats de terra i tots els que hi viuen".

Antonio Marfella, de l'Institut d'Investigació del Càncer d'Itàlia a Nàpols, ofereix més dades: en les últimes dues dècades, els tumors s'han incrementat en un 47 per cent entre els homes de la província de Nàpols. Per damunt de tot, augmenta l'aparició de carcinoma de pulmó, fins i tot entre els no fumadors, un fet aïllat a Europa. La regió de la Campània té ara la taxa d'infertilitat més alta d'Itàlia i també s'hi han multiplicat els casos d'autisme sever. Segons sospiten els experts, és a causa de l'augment de l'exposició al mercuri.

Una bona notícia per a Nàpols és que ara els nens amb autisme juguin a la bonica vil·la de marbre del cap Casalesi empressonat conegut pel sobrenom de Sandokan. La residència va ser confiscada i convertida en un centre social per a persones amb autisme.

Hi ha, però, uns altres senyals esperançadors: quan els agricultors, indignats, es veuen obligats a vendre els seus productes a preus ridículament baixos, i ara es reuneixen i parlen de l'agricultura ecològica com a model

L'oncòleg Antonio Marfella ha alertat del creixement del càncer en aquesta zona.

per al futur, per exemple. O quan el pare Maurizio Patriciello predica al seu ramat.

El pastor de Caivano és tot un símbol de la resistència al cinturó tòxic del voltant de Nàpols, un rebel eloqüent amb sotana que s'apodera de l'audiència quan diu que ja no pot mirar més tots els "taüts blancs de nens" a la seva església. Aquest matí ha col·locat fotos dels nens que ha enterrat els últims anys prop de l'altar mentre explica com els vilatans han començat a lluitar.

"La desesperació s'estén". "Al principi no sabíem ni què passava a la parròquia més propera", explica el pastor, "fins que vam començar a organitzar-nos. Des que vam començar a sumar les morts per càncer, la por és present, i la desesperació s'estén".

El pare Maurizio predica, reconforta i lluita gairebé a totes hores. Anima els creients a estar alerta i exercir els seus deures cívics. Ensenya els nens a vigilar els polítics i els *carabinieri*. Ha pressionat el senat de Roma i el Parlament Europeu a Brussel·les perquè els ajudin, i ha sol·licitat una audiència amb el papa Francesc.

Els defensors dels drets civils que treballen amb el pare Maurizio han enviat al papa i al president Napolitano 150.000 postals de mares que miren a càmera mentre sostenen les fotos dels seus fills morts. Més de 100.000 persones van assistir a una manifestació a Nàpols al novembre: solidaritat amb la terra dels focs.

L'Anna era a la primera línia de la manifestació. El seu fill Ricardo, un "nen que somreia a totes hores", tenia 20 mesos quan va morir de leucèmia el 2009. Els nens d'aquesta àrea han estat: "Assassinats, sabeu? Assassinats!", crida l'Anna des de l'escenari a Nàpols. "Exigim noms i cognoms, i no només els dels membres de la Camorra", continua. "Tots haurien de pagar per aquests assassinats i crims contra la humanitat!"

"Assassí! Assassí! Assassí!", repeteix la multitud; el nom del president Napolitano amb prou feines s'esmenta. L'Estat i la màfia són "si fa no fa la mateixa cosa", va dir Schiavone a la comissió parlamentària a Roma el 1997.

Residus radioactius de l'Alemanya oriental. Per descomptat, la influència del clan Casalesi no acabava —ni acaba— a la frontera del nord d'Itàlia, explica Schiavone, assegut al costat de la xemeneia a la seva vil·la, i afegeix que va dir el mateix a la policia federal alemanya quan el van interrogar a Munic i Roma. "Teníem un home a Alemanya, i tenia contactes amb els polítics d'allà", explica Schiavone. "A través d'ell, entre d'altres, residus tòxics i armes nuclears van arribar a l'empresa de Milà".

L'Oficina Federal de la Policia Criminal d'Alemanya confirma que hi va haver una reunió amb Schiavone el 1994, una reunió relacionada amb les activitats del clan Casalesi en sòl alemany. Els funcionaris, però, mantenen que no tenen pas informació sobre residus tòxics o nuclears.

Schiavone insisteix, però, que el material radioactiu "presumiblement de l'Alemanya oriental" va ser lliurat en recipients de plom d'uns 50 centímetres de llarg. Els contenidors després es van enterrar "fins a 20 metres de profunditat. La sonda que més tard es va fer servir per a la investigació només va arribar fins als sis metres".

D'acord amb el prefecte de la regió de Campània, la informació proporcionada per Schiavone s'està verificant. Però la investigació de petites quantitats de material radioactiu, va dir, podria ser un procés llarg.

Walter Mayr
© Der Spiegel

Traducció de Paula Arnas Antolín